

Medvedev u Beogradu: dva aspekta najavljene posete

Miroslav Jovanović¹

Početak avgusta u srpske medije je najpre „procurela“, a potom je zvanično i potvrđena vest da predsednik Ruske federacije Dmitrij Anatoljevič Medvedev dolazi u zvaničnu posetu Beogradu, na poziv predsednika Srbije, Borisa Tadića. Posle kraće nedoumice objavljen je i datum posete – 20. oktobar, 65-godišnjica oslobođenja u Drugom svetskom ratu.

Već je i sama najava posete predsednika Rusije Medvedeva, svakako značajan događaj za srpsku politiku i diplomatiju, izazvala niz reakcija.

Imajući u vidu značaj planirane posete, spoljnospolitičke aktivnosti Srbije i zaokret u rusko-srpskim odnosima u protekle dve godine, predviđena poseta predsednika Medvedeva otvara niz važnih pitanja o aktuelnoj politici, spoljnospolitičkoj orijentaciji Srbije i aktuelnim srpsko-ruskim odnosima. U tom pogledu može se razmišljati o dva aspekta predstojećeg susreta ruskog i srpskog predsednika u Beogradu. Prvi je vezan za simboliku datuma koji je određen za posetu – dan oslobođenja Beograda u Drugom svetskom ratu, 20. oktobar. A drugi, koji izaziva prilično pažnje, zapitanosti i znatiželje javnosti – kada se razmatraju savremene spoljnospolitičke aktivnosti Srbije – najava daljeg produbljivanja strateškog partnerstva dve zemlje.

Vest, najavljene teme razgovora i prva reagovanja

Za posetu predsednika Medvedeva odabran je simboličan datum – 20. oktobar, dan oslobođenja Beograda u Drugom svetskom ratu. Upotreba simbolike u politici i diplomatiji nije retka pojava. No u ovom slučaju reč je o izuzetno naglašenoj simbolici. Takođe je veoma indikativno da je prva informacija da je upravo predsednik Tadić, prilikom telefonskog poziva ruskog predsednika, izrazio inicijativu „da zajedno obeleže 65 godina oslobođenja Beograda“, stigla sa ruske strane, a ne sa srpske strane koja je poziv uputila. Pri tom, srpska strana je informaciju objavila sa danom zakašnjenja u odnosu na rusku stranu, a da se pri tom nije detaljno zadržavala na detaljima poziva, pa ni na detalju o „zajedničkom obeležavanju 65 godina oslobođenja Beograda“ i samo je generalno potvrdila rusku informaciju da je poziv upućen². Simbolički značaj 20. oktobra i par istorijskih činjenica o oslobođenju Beograda 1944, preneli su gotovo svi ruski mediji, kao i izjavu predsednika Medvedeva da taj „slavni događaj ima dostojno mesto u nizu nezaboravnih datuma velike Pobede“. Nasuprot tome, srpski mediji nisu preterano isticali tu izjavu Medvedeva, a istovremeno je ostala potpuna nepoznanica na koji način i kojom formulacijom se poslužio predsednik Tadić pozivajući predsednika Medvedeva u posetu upravo 20. oktobra.

Da postoji izvesna, istina ne naročito izražena ali ipak uočljiva, razlika u poimanju i isticanju simbolike 20. oktobra sa ruske i srpske strane, mogle su se prepoznati i u medijima, ali su se jasno mogle uočiti i u osvrtu diplomata na ovaj događaj. Tako je Ministar spoljnih poslova Srbije, Vuk Jeremić, naglasio da „Priateljstvo Srbije i Rusije traje vekovima. Sticajem

¹ Prof dr Miroslav Jovanović je istoričar i profesor istorije na Filozofskom fakultetu u Beogradu;

² Upređiti zvanično saopštenje Kremlja, Sostojalsja telefonnyj razgovor Dmitrija Medvedeva s Prezidentom Serbii Borisom Tadičem, Kremль.ру, 5 avgusta 2009 goda (<http://news.kremlin.ru/news/5115>); i ruske elektronske medije npr. „Rossija i Serbija vmeste otmetjaj 65-ju godovščinu osvobodženiya Belgrada“, Vesti. ru, 05 avgusta 2009 g. (<http://www.vesti.ru/doc.html?id=307721>); Na jubilee osvobodženiya Belgrada glavny RF i Serbii budut rabotat', BaltInfo.ru 05 avgusta 2009 g. (<http://www.baltinfo.ru/news/Na-yubilee-osvobodženiya-Belgrada-glavy-RF-i-Serbii-budut-rabotat-98286>); Rossija i Serbija vmeste otmetjaj 65-ju godovščinu osvobodženiya Belgrada, Region.ru 05 avgusta 2009 g. (<http://www.regions.ru/news/politics/2231268/>) i niz drugih a sa srpske strane npr. „Medvedev dolazi u Beograd“, 6. avgust 2009; Izvor: B92, Tanjug (http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2009&mm=08&dd=06&nav_category=11&nav_id=375064&version=print); „Medvedev dolazi u Beograd“, IP Novine Borba - Online izdanje , 06.08.2009. (<http://www.borba.rs/content/view/8076/123/>);

istorijskih okolnosti, ovo će biti prvi put da predsednik Rusije dolazi u posetu Srbiji i samim tim ovo će biti istorijska poseta“ i dodao da će poseta „imati poseban značaj, s obzirom na to da se poklapa sa obeležavanjem 65 godina oslobođenja Beograda, datuma koji simbolizuje jedinstvo naša dva naroda u pobedničkoj borbi protiv fašizma”³. Dok je ruski ambasador u Beogradu Aleksandar Konuzin, ističući da će poseta „imati dubok simbolički značaj“, naglasio „da će predsednik Rusije boraviti u Beogradu na dan kada su snage SSSR i Jugoslavije oslobodile glavni grad Srbije od fašizma“, i dodao da će „poseta biti u kontekstu 65. godišnjice pobeде Sovjetskog saveza u Velikom otadžbinskom ratu i 65. godišnjice pobeде nad fašizmom u svetu”⁴. Dakle ruski ambasador je posebno istakao i naglasio elemente „oslobođenja Srbije od fašizma“, i „kontekst 65. godišnjice pobeде Sovjetskog saveza u Velikom otadžbinskom ratu i 65. godišnjice pobeде nad fašizmom u svetu“. Za to vreme, Ministar Jeremić je podvukao „vekovno prijateljstvo“ i „datum koji simbolizuje jedinstvo naša dva naroda u pobedničkoj borbi“. Iako neznatne, razlike su po svemu suštinske. Tim pre što upravo simbolika *Pobeде u Velikom otadžbinskom ratu* i *Oslobođenja Evrope od fašizma*, u poslednjih par godina ima izuzetno značajno mesto u spoljnopoličkoj retorici zvanične Moskve.

No, obeležavanje 20. oktobra je tek jedan aspekt – svakako ne najznačajniji – predstojećeg susreta predsednika Tadića i Medvedeva. Osim obeležavanja dana oslobođenja Beograda, najavljen je čitav niz važnih tema o kojima će dvojica predsednika razgovarati. Najveći broj njih vezan je za ekonomska pitanja – saradnju u energetskej sferi i finansijsku pomoć Rusije Srbiji. No, biće razmatran i splet važnih političkih pitanja, koordinacija spoljnopoličkih aktivnosti, „i sva pitanja mnogostrane rusko-srpske saradnje i određivanje orijentira radi daljeg učvršćenja strateškog partnerstva“⁵.

Ovakva najava, kao i izabrani datum posete, pogotovo u sklopu intenzivnih spoljnopoličkih aktivnosti i Srbije i Rusije koje su uočljive u poslednjih par meseci, u prvi plan ističe dva aspekta predstojeće posete predsednika Medvedeva. Političku simboliku datuma izabranog za posetu i pitanje koje se, kada je reč o srpsko-ruskim odnosim u poslednjih dve godine, polako nameće kao ključno za definisanje karaktera trenutnih i budućih međusobnih odnosa – pitanje strateškog partnerstva.

Simbolika datuma i spoljna politika

Retoričko naglašavanje značaja Drugog svetskog rata i Pobeде SSSR u ratu protiv fašizma, posebno je uočljivo u obraćanju ruske diplomatije i najviših ruskih zvaničnika u komunikaciji sa državama transatlantskih integracija, tj. sa SAD i evropskim državama, posebno onim članicama EU koje su stekle samostalnost raspadom SSSR, odnosno ulazile u Istočni, komunistički blok (1945-1991). Međutim, simbolički značaj Drugog svetskog rata upadljivo izostaje, što se može donekle i razumeti, kada je reč o kontaktima ruskih zvaničnika sa liderima azijskih i afričkih država. To se jasno moglo uočiti u retorici premijera Putina prilikom posete Poljskoj, povodom obeležavanja 70. godišnjice početka Drugog svetskog rata, sa jedne, odnosno sa druge strane u javnim istupima predsednika Medvedeva, tokom poseta afričkim zemljama (Egipat, Angola, Nigerija), prilikom njegove posete Mongoliji i prilikom prijema predsednice Indije u Moskvi.

Sa druge strane i zapadne države i članice EU, istina na drugi – potpuno suprotan način – u svojoj političkoj retorici koriste simboliku Drugog svetskog rata. Ona se možda najjasnije i

³ Uporediti: Saznajemo Medvedev 20. oktobra u Srbiji, Press Online 06.08.2009

(<http://www.pressonline.rs/page/stories/sr.html?id=75311§ionId=37&view=story>); Jeremić: Istorijska poseta Medvedeva, Emportal, 06. avgust 2009. Izvor: Beta (<http://www.emportal.rs/vesti/srbija/95872.html>); Jeremić i Konuzin: Poseta Medvedeva Srbiji biće istorijska, (www.rtv.rs/sr/vesti/politika/politika/2009.../vest_144994.jsp), i druge.

⁴ Uporediti: Jeremić i Konuzin: Poseta Medvedeva Srbiji biće istorijska, (www.rtv.rs/sr/vesti/politika/politika/2009.../vest_144994.jsp); "Rusija pridaje veliki značaj predstojećoj poseti Medvedeva Beogradu" (VIDEO), Emportal, 06. avgust 2009. (<http://www.emportal.rs/vesti/srbija/95863.html>);

⁵ На юбилее освобождения Белграда главы РФ и Сербии будут работать, БалтИнфо.ру 05 августа 2009 г. (<http://www.baltinfo.ru/news/Na-yubilee-osvobozhdeniya-Belgrada-glavy-RF-i-Serbii-budut-rabotat-98286>)

najslikovitije može uočiti u Deklaraciji OEBS-a, donetoj na zasjedanju u Viljnusu, u Litvaniji – kojom se potpuno izjednačavaju i osuđuju dva „glavna totalitarna režima“ dvadesetog veka, nacizam i staljinizam⁶. To je, naravno u ruskoj javnosti, odmah shvaćeno kao prebacivanje krivice za izbijanje Drugog svetskog rata na SSSR⁷.

Reč je evidentno o dva veoma udaljena i nesumnjivo nepomirljiva pola. Ta situacija nastala je kao direktan rezultat dva jasno uočljiva procesa.

(1) Još od početka 1990-tih godina, od poraza SSSR/Rusije u Hladnom ratu, među ideološki orijentisanim stručnjacima, političarima i u javnosti čitavog niza evropskih zemalja – u zapadnoj Evropi, i naročito u bivšim članicama Varšavskog pakta i novonastalim državama nakon raspada SSSR, u Pribaltiku, Ukrajini... – počeli su da se javljaju zahtevi za izjednačavanjem dva najznačajnija totalitarna režima 20. veka nacizma i staljinizma (A. Bulok, Viktor Suvorov, *Crna knjiga komunizma...*). Oni su se nastavljali na tendenciju dela nemačke (i ekstremno desničarske uopšte Denis Irving...) historiografije, da krivicu za izbijanje Drugog svetskog rata prebaci sa nacističke Nemačke, na Staljina i SSSR. Istovremeno, ta promena je, u novim ideološkim i političkim realijama okončanja Hladnog rata, poraza i raspada SSSR, trebala da minimizuje značaj SSSR (novog gubitnika) za pobjedu saveznika u Drugom svetskom ratu. A samim tim, smanjen je i značaj Drugog svetskog rata u celini. Delom i da bi se relativizovao poraz, osuda i odijum prema Nemačkoj (jednom od nesumnjivih dobitnika Hladnog rata), ali i da bi se relativizovao i značaj bipolarnog sistema međunarodnih odnosa nastalog nakon rata i oličenog u OUN.

Ta tendencija se, gotovo paralelno, prelivala iz sfere stručnih rasprava koje su vodili istoričari, politikolozi, sociolozi..., u javni diskurs i političku retoriku. To je pogotovo izraženo u zemljama Istočne Evrope, koje su preplavljene masovnom produkcijom revizionističkih radova o istoriji Drugog svetskog rata. U tom procesu, krajnje pojednostavljeno rečeno, dojučerašnji „izdajnici“ su preko noći u javnom diskursu postali „heroji“ borbe za samostalnost, protiv okupacije, protiv „totalitarnog staljinističkog zla“, dok su bivši „heroji“ preobraćeni u „okupatore“, „izdajnike“, „produženu ruku Moskve“, „zločince“... Pri tom se nije pravila posebna razlika, niti se razmišljalo o nijansama kada su „herojima“ i „izdajnicima“ menjana mesta u istorijskom pamćenju i javnom diskursu. Tako su u najvećem broju slučajeva za nove „heroje“, „borce protiv okupatora“..., proglašavane ličnosti koje su se borile za, ili direktno bile u službi, drugog totalitarnog sistema, koji je do tada bio prokažen – nacizma. Taj talas revizionizma, poglavito u Istočnoj Evropi, delom se naslanjao i na deo rezultata zapadnih historiografija, koje su tokom Hladnog rata iz ideoloških potreba trenutka nekritički pisale o sovjetskoj i generalno ruskoj istoriji.

U političkoj sferi, taj talas revizionizma u velikoj meri je trebalo da posluži (i iskorišćen je) za stvaranje osnova samoidentifikacije novog državnog identiteta novoformiranih istočnoevropskih država i onih koje su prethodno pripadale soc-lageru (1945-1991). Ranije dominantna teza o „oslobođenju Istočne Evrope od strane Crvene armije i SSSR“, zamenjena je tezom o „okupaciji Istočne Evrope“...

Pritisak revizionizma u političkoj sferi postao je posebno izražen kada je većina bivših članica Varšavskog pakta i bivših sovjetskih republika (iz evropskog dela SSSR), ušla u EU. One su povele koordiniranu akciju da se donese politička deklaracija, nadnacionalnog nivoa, kojom bi staljinizam bio deklarativno osuđen. Pojedinačno, većina parlamenata ili vlada ovih zemalja već

⁶ Vilnius Declaration of the Parliamentary Assembly and Resolutions adopted at the Eighteenth Annual Session, Vilnius, 2009, 29 June to 3 July
(http://www.oscepa.org/images/stories/documents/activities/1.Annual%20Session/2009_Vilnius/Final_Vilnius_Declaration_EN_G.pdf)

⁷ Uopredi npr.: ОБСЕ и перезагрузка Истории: СССР обвинили в начале Второй мировой: Сделана очередная решительная попытка приравнять Советский Союз к фашистской Германии, Свободная пресса, 4 июля 2009 года (<http://svpressa.ru/world/article/10974/?go=popul>); kao i niz sličnih reakcija.

je bila donela takve deklaracije, kojima su optužene komunističke vlasti, rehabilitovani saradnici nacista tokom Drugog rata, članovi anikomunističkih i nacističkih vojnih formacija tokom rata bili ne samo rehabilitovani, već i dobili državne penzije.

Tako je čitav kompleks pitanja vezanih za Drugi svetski rat (krivica za izbijanje rata, pitanje genocida i posredno holokausta koje je time dodatno iskomplikovano do mere da je zahtevalo posebne rezolucije – ali to je već sasvim druga tema, ali i dogovornog uređenja sveta od strane „velike trojice“ na konferencijama u Teheranu i na Jalti) – bio pretvoren u niz pojednostavljenih političkih simbola, pogodnih za političku manipulaciju, medijsku zloupotrebu...

(2) Rusija je, kao deklarativni, suštinski politički, državni i pravni naslednik SSSR, u vreme predsednika Borisa Jeljcina (1991-2000) prema procesima revizije prošlosti generalno i političke osude staljinizma imala prilično ambivalentan odnos. Staljinizam, kao totalitarni režim (od koga je, uostalom, najviše stradalo upravo stanovništvo Rusije) – oštro je osuđen. I stručno, ali i u javnosti osvetljen je čitav niz suštinski važnih pitanja koja su karakterisala totalitarnu suštinu staljinističkog režima. Osnovni temelji za samoidentifikaciju „nove Rusije“, u vreme Jeljcina, traženi su (i nalaženi) pre svega u monarhističkoj prošlosti, pre 1917. godine. To se pre svega ogledalo kroz nove državne simbole, sistem praznika i promenu položaja RPC u društvu. Ipak deo nasleđa SSSR nije mogao (niti je iko to želeo) biti potisnut: tehnološka dostignuća (osvajanje kosmosa), kulturni i umetnički doprinos, pa i žrtve koje je SSSR podneo i doprinos koji je dao pobedi nad nacizmom tokom Drugog svetskog rata.

Sa promenom vlasti u Rusiji 2000. godine i dolaskom na mesto predsednika Vladimira Putina, čitav odnos prema istoriji i političkoj simbolici prošlosti počeo se postepeno menjati. Shvatilo se da je nemoguće izbrisati 80 godina vlastite istorije i naći dovoljno antipoda „herojima“ prethodnog vremena, koji bi poslužili za novu samoidentifikaciju ruskog društva. (U tom procesu veliku ulogu je imala i izražena društvena i ekonomska kriza liberalnog modela koji je razvijan tokom „Jeljcinove ere“, koja je pretila daljom dezintegracijom zemlje, kao i krajnje pasivna i u mnogim elementima kontradiktorna spoljnopolitička orijentacija Jeljcinove administracije).

Promena se, na simboličkom nivou, ogledala i kroz promenu nekih državnih simbola, ali mnogo više na ponovno društveno i političko obeležavanje nekih od tradicija sovjetskog vremena. I upravo tu je izuzetno važno mesto zauzela politička simbolika Drugog svetskog rata i doprinosa SSSR pobedi nad fašizmom. To je postalo više nego očigledno prilikom grandiozne proslave 60 godina od kraja Drugog svetskog rata, koja je održana u Moskvi 2005. godine uz prisustvo gotovo svih svetskih lidera i vodećih državnika, predvođenih američkim predsednikom Džordžom Bušom i francuskim Žakom Širakom. Nakon te proslave, Rusija je uočljivo pojačavala retoriku istorijske simbolike vezane za Drugi svetski rat u svojim diplomatskim i političkim nastupima. Pogotovo je to bilo uočljivo na fonu sve izraženijih aktivnosti koje su vodile ka odbacivanju, negiranju i osudi sovjetskog angažmana u istočnoj Evropi (1944/45-1991), koje su imale za cilj donošenje političke deklaracije o osudi staljinizma i bile praćene pojedinačnim aktivnostima (donošenjem odgovarajućih deklaracija ili zakonskih rešenja u parlamentima pojedinih zemalja, uklanjanjem spomeničkih obeležja iz drugog svetskog rata, posebno u pribaltičkim državama...). U tom kontekstu obeležavanje tradicija Drugog svetskog rata dobilo je snažan simbolički karakter u političkom govoru i aktivnosti kako same Rusije, tako i niza bivših istočnoevropskih država i posledično EU.

I sada se tom podužem nizu jubileja vezanih za obeležavanje tradicija Drugog svetskog rata i proslavljanja doprinosa SSSR u pobedi protiv nacizma, koje Rusija od 2005. godine konstantno i medijski sve izraženije obeležava, priključilo i obeležavanje 65. godišnjice oslobođenja Beograda u Drugom svetskom ratu. Obeležavanje, kako je zvanično saopšteno iz Moskve a od strane zvaničnog Beograda bez dodatnih objašnjenja, samo potvrđeno, inicirao je predsednik

Tadić, odnosno vlasti Srbije. Ta činjenica, posmatrana iz ugla obeležavanja tradicija, upotrebe istorijske simbolike u političkom govoru i generalnog trenda revizije odnosa prema Drugom svetskom ratu u stručnim i javnim debatama, dovodi aktuelno srpsko rukovodstvo u veoma specifičnu i kompleksnu poziciju.

Naime, i Srbija spada u one istočnoevropske države koje su, nakon raspada komunističkog režima, izvršile duboku reviziju odnosa prema tradicijama Drugog svetskog rata. Diskurs „slavljenja“ istorije pomeren je sa komunističkog na građanski pokret otpora (Ravnogorski pokret / četnici), koji je poražen u Građanskom ratu vođenom u okvirima Drugog svetskog rata. Naročito izraženo nakon 2000. godine tradicije u koje su na ovaj ili onaj način bili uključeni komunisti, ili su imale komunističku simboliku (čak i bez obzira na njihov univerzalni značaj), a to je gotovo 50 godina savremene srpske istorije, sistematski su ignorisane i potiskivane iz javnog i političkog diskursa. (I to u meri da je takav pristup izazivao čak i velike diplomatske gafove, poput onog iz 2005. kada na velikoj proslavi u Moskvi nije bilo jedino predstavnika Srbije).

Izvršena je inverzija „heroja“ i „izdajnika“ i sva delatnost komunista, komunističkog pokreta otpora i u tom kontekstu sva delatnost jedinica Crvene armije koje su oslobodile delove zemlje (i svakako oslobodile Beograd, 20. oktobra 1944) uz sadejstvo NOP Jugoslavije pod vođstvom Josipa Broza i KPJ – prebačena je u negativni diskurs. Dotadašnji „negativci“, „izdajnici“, „sluge okupatora“..., rehabilitovani su vremenom na ovaj ili onaj način. Čitav niz ulica u Beogradu i drugim mestima po Srbiji, koje su nosile imena sovjetskih generala koji su rukovodili operacijama – Ždanova, Tolbuhina... – dobio je nova/stara imena, a sovjetski zapovednici su potisnuti iz sećanja. A sam 20. oktobar – osim što je ukinut kao praznik Beograda – od dobrog dela javnosti, pa i velikog broja stručnjaka, proglašen je za dan okupacije...

Odnos prema 20. oktobru iznenada je promenjen 2008. godine, kada je predsednik Tadić posetom Groblju oslobodilaca Beograda zvanično obeležio taj datum. U javnosti je ostalo nedorečeno da li je do nagle promene došlo samoinicijativno, promišljanjem istorijskog nasleđa (što se iz stručnih i javnih debata nije moglo naslutiti), ili pod uticajem političkog i privrednog zblizavanja sa Rusijom, vezanog za podršku oko Kosova i kasnije potpisivanja naftno-gasnog aranžmana sa Gaspromom.

Najzad, obeležavanje 65. godišnjice oslobođenja Beograda 20. oktobra – najpre slavljenog kao dana oslobođenja, a potom prokaženog kao „dana okupacije“ – i dolazak predsednika Medvedeva gotovo da se poklapaju sa krešćenom rada Državne komisije koja se bavi pronalaženjem posmrtnih ostataka generala Dragoljuba Mihailovića, predvodnika četničke, ravnogorske tradicije Drugog svetskog rata (i u koju ulazi niz visokih državnih funkcionera i funkcionera vladajuće DS, Borisa Tadića). U isto vreme u jednoj od ruskih najava naglašeno je da će predsednici Medvedev i Tadić zajedno obeležiti dan kada je „Beograd bio oslobođen tokom zajedničke vojne operacije oružanih snaga SSSR, Narodno-oslobodilačke armije i partizanskih odreda Jugoslavije i armije Bugarske, protiv nemačko-fašističkih i hrvatskih armija, a takođe i srpskih četnika“⁸. Situacija u najmanju ruku krajnje kontradiktorna i složena. Posmatrano iz tog ugla – čini se da je čitav događaj simbolički prilično nekoherentno osmišljen. Ili je samo reč o jednostavnoj političkoj računici?

To isto pitanje se može postaviti i kada je reč o drugom aspektu predviđene posete predsednika Medvedeva – one koja je vezana za „strateško partnerstvo“.

⁸ „Россия и Сербия вместе отметят 65-ю годовщину освобождения Белграда“, Вести. ru, 05 августа 2009 г. (<http://www.vesti.ru/doc.html?id=307721>)

„Strateško partnerstvo“

Formulacija „strateško partnerstvo“ ušla je u političku retoriku srpskih i ruskih vlasti pre oko dve godine i vezivala se za diplomatsku podršku Rusije Srbiji u vezi sa samoproглаšenjem nezavisnosti Kosova. Potom je proširen nakon potpisivanja naftno-gasnog sporazuma. (Istina tada su pojedini ruskih energetski analitičari skretali pažnju da se može govoriti pre o „strateškom partnerstvu“ Srbije i Gasproma⁹, nego Srbije i Rusije, što je prilično interesantna teza).

Termin i pogotovo njegova primena nalazi se u zoni takozvane „korisne nejasnoće“, pogotovo kada je reč o njegovoj upotrebi u srpskom diplomatskom vokabularu u protekle dve godine. Srpska strana se nije potrudila da preciznije definiše šta tačno podrazumeva pod „strateškim partnerstvom“ uopšte, i u odnosu sa Rusijom ili pak Kinom¹⁰ konkretno. Korišćenje ovog pojma, kada je reč o ruskoj diplomatiji i politici, podrazumeva međutim mnogo manji prostor „korisne nejasnoće“.

Ruska politika i diplomatija pojam „strateško partnerstvo“ koriste na dva načina. Prvo, da se izrazi deklarativna opredeljenost dve strane za izvesne zajedničke projekte, najčešće kada je reč o „strateškom partnerstvu“ u oblasti energetike, kakav je npr. bio slučaj tokom pregovora predsednika Medvedeva sa vlastima Angole i Nigerije, tokom juna 2009. godine¹¹, kao i najavljene mogućnosti „strateškog partnerstva sa Ukrajinom“, sa NATO paktom, pa čak i Poljskom. Druga upotreba pojma je mnogo konkretnija i podrazumeva potpisivanje različitih vrsta dokumenata „Sporazuma“, „Deklaracija“..., o strateškom partnerstvu (poput na primer „Sporazuma o partnerstvu i saradnji RF i EU“ iz 1994, koji je stupio na snagu 1997¹², Deklaracija o odnosima sa Kinom iz 1996, koja podrazumeva „razvijanje odnosa ravnopravnog i poverljivog partnerstva“¹³, odnosno novijih „Ugovora o strateškom partnerstvu između RF i Arapske republike Egipat“ od 23. juna 2009. godine¹⁴ ili „Deklaracije o razvoju strateškog partnerstva Rusije i Mongolije“, potpisane 25. avgusta 2009. godine¹⁵).

Međutim ono što je tokom ove dve godine ostajalo uvek otvoreno, i krajnje nedorečeno, jeste pitanje na koji od ova dva diskursa u razumevanju pojma „strateško partnerstvo“ stavljaju akcenat srpska i ruska diplomatija tokom međusobnih pregovora. Da li će se konsekvantna upotreba ovog pojma u međusobnoj komunikaciji završiti potpisivanjem konkretnog dokumenta, sa čitavim nizom odredbi koje obavezuju obe strane.

I najzad, ali svakako ne i na poslednjem mestu, otvara se pitanje do koje mere je ovo konsekvantno pozivanje na „strateško partnerstvo“ sa Rusijom, kompatibilno sa „prvim prioritetom srpske politike – članstvom Srbije u EU“¹⁶. Ono se kod nestrpljivijih analitičara čak pretače u primedbu da je „srpska spoljna politika šizofrena“¹⁷. Ukoliko se pak nešto trezvenije

⁹ Денис Кириллов, БАЛКАНСКИЙ УЗЕЛ: Сербия становится стратегическим партнером «Газпрома» в Юго-Западной Европе, Журнал «Газпром», 2009 год, № 1-2 (<http://south-stream.info/fileadmin/pixs/publikacii/1-2.2009.pdf>)

¹⁰ Tadić: Kina strateški partner, Emportal, 18. avgust 2009, Izvor: Fonet (<http://www.emportal.rs/vesti/srbija/96650.html>)

¹¹ Брифинг официального представителя МИД России А.А.Нестеренко, 2 июля 2009 года (http://www.poland.mid.ru/inf_09_60.html); такође и: Артур Блинов, Стратегическое сафари Дмитрия Медведева, Независимая Газета, 24.06.2009 (http://www.ng.ru/politics/2009-06-24/2_safari.html);

¹² Соглашение о партнерстве и сотрудничестве учреждающее партнерство между Российской Федерацией, с одной стороны, и Европейскими сообществами и их государствами-членами, с другой стороны. (подписанное 24 июня 1994 года на острове Корфу (вступило в силу 1 декабря 1997 года)) (версия текста на русском: http://www.delrus.ec.europa.eu/ru/p_330.htm; версия текста на английском: [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:21997A1128\(01\):EN:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:21997A1128(01):EN:HTML))

¹³ Совместная китайско-российская декларация (1996 г.) (<http://russian.china.org.cn/russian/273010.htm>)

¹⁴ Документы, подписанные в ходе официального визита в Арабскую Республику Египет, (http://news.kremlin.ru/ref_notes/53); Договор о стратегическом партнёрстве между Российской Федерацией и Арабской Республикой Египет (<http://archive.kremlin.ru/text/docs/2009/06/218351.shtml>)

¹⁵ Российско-монгольские переговоры (<http://news.kremlin.ru/news/5277>)

¹⁶ Tadić: „Ulazak u EU naš osnovni cilj“, 30 avgust 2009. god.

(<http://www.predsednik.yu/mwc/default.asp?c=304000&g=20090830102524&lng=cir&hs1=0>)

¹⁷ Spoljna politika Srbije nije šizofrena, Blic Online 29 avgust 2009 (<http://www.blic.rs/politika.php?id=108328>)

razmotri upotreba pojmova, jasno je da se pojam „strateško partnerstvo“, podjednako kao i formulacija o „ulasku u Srbije u EU, kao prvom prioritetu“ – u javnom govoru i političkoj praksi još uvek više-manje koriste deklarativno.

Naravno, ova dva pravca srpske spoljne politike ne moraju biti isključujući. I generalno posmatrano, pristup srpske politike odnosima sa EU i Rusijom u ključu „ili – ili“ bi zaista bio poguban s obzirom na više faktora¹⁸. Međutim, i bez obzira na to, ukoliko bi u doglednoj perspektivi došlo do konkretnijih koraka ka utvrđivanju strateškog partnerstva i njihovom prerastanju u konkretan dokument – *Deklaraciju, Ugovor, Sporazum...* – njegov sadržaj bi neminovno postavljao određene granice i orijentire u diplomatskom delovanju, pogotovo ukoliko se pojedine tačke tiču konkretizacije vojno-tehničke saradnje (kakav je slučaj u Ugovoru sa Egiptom), odnosno stvaranja zajedničke firme za eksploataciju rude urana (deo Protokola sa Mongolijom).

Pitanje „strateškog partnerstva“, ne samo sa Rusijom, već i sa Kinom – a da je pri tom prvi spoljnopolitički prioritet i dalje ulazak u EU – opet otvara drugi krug pitanja koja se tiču vizije, pretpostavljenog mesta Srbije, nakon ulaska u EU. U tom pogledu u javnosti se veoma često mogu čuti uveravanja da će Srbija biti „prijatelj Rusije (odnosno Kine) u EU“, da će predstavljati politički i pre svega ekonomski „most saradnje EU i Rusije (Kine)“. Takvi stavovi, iako ih odlikuje ambicija koja prerasta u megalomaniju o nekakva „četiri stuba“ srpske spoljne politike, mogu se koristiti jedino u unutrašnjoj politici. Oni nemaju ni najmanje uporišta u realpolitici kako EU, tako i Rusije (i svakako Kine). Prvo, sve zemlje članice EU imaju obavezu poštovanja „krovne spoljne politike“ same EU i veoma je teško, gotovo nemoguće da bi Srbija, kao pretpostavljena buduća članica Unije, mogla da se izbori za koliko-toliko samostalnu poziciju u spoljnoj politici (pogotovo što na ulogu „lidera“ koji bi želeli da određuju generalne pravce politike EU u odnosu prema Rusiji pretenduju kako Poljska, tako i pribaltičke države, no i one bez nekog većeg uspeha). Drugo, kako je ruska diplomatija više puta otvoreno naglašavala, Rusiji nije potreban nikakav posrednik u kontaktu sa EU i ona svoje odnose razvija u direktnim kontaktima sa Briselom i svakom pojedinačnom državom članicom. A kada je reč o Kini, imajući u vidu njene ekonomske potencijale i narastajući značaj u doglednoj perspektivi, teško je razumeti zbog čega bi joj bili potrebni neki specijalni „posrednici“ u kontaktu sa svetom.

Plašim se da je to još jedan pozni odjek mnogih mitova i stereotipa o jugoslovenskoj (srpskoj) diplomatiji i njenim brojnim „uspesima“ tokom Hladnog rata (u tom kontekstu se može razumeti i iznenadno okretanje srpske diplomatije Pokretu nesvrstanih, organizaciji koja već odavno nema nikakav realan sadržaj rada, niti značaj – a sama je početkom 1990-tih iz svojih redova izbacila Jugoslaviju, jednu od tri osnivača pokreta). Realpolitika početka 21. veka daleko je, čak predaleko od standarda i razmišljanja vremena Hladnog rata. Ona se razvija na drugim osnovama. Zadatak srpske diplomatije trebao bi da bude da te osnove prepozna i da se u njih uklopi.

¹⁸ M.Jovanović, Dve Rusije: o dva dominantna diskursa Rusije u srpskoj javnosti, ISAC fond: PRAĆENJE RUSKO - SRPSKIH ODNOSA: III Izveštaj (http://www.isac-fund.org/download/Pracenje_rusko-srpskih_odnosa-3.pdf)